

Тема 1.

Базові основи підготовки студентів, що навчаються на другому (магістерському) рівні вищої освіти

1.1. Сучасні вимоги до студентів, що навчаються у магістратурі

Магістр – академічний ступінь, який відображає освітній рівень випускника вищої школи, що засвідчує наявність у нього знань, вмінь та навичок, притаманних молодому науковцю, який розпочинає свою наукову діяльність. Сучасний магістр – це спеціаліст, який володіє новітніми інформаційними технологіями, а також методами отримання та опрацювання наукової інформації.

Згідно з Національною рамкою кваліфікацій, випускники магістратури:

- мають продемонструвати знання та уміння на рівні, що забезпечують можливість аналізувати, оцінювати і порівнювати альтернативи, генерувати оригінальні ідеї у відповідній галузі знань;
- можуть застосовувати свої знання і володіють компетентностями, які дозволяють вирішувати завдання у новому, широкому (міждисциплінарному) контексті у відповідній галузі знань;
- спроможні інтегрувати знання, вирішувати складні завдання в умовах неповної інформації з урахуванням соціальної та етичної відповідальності за прийняті рішення;
- володіють методами проведення сучасних експериментів і можуть давати науково обґрунтовану інтерпретацію отриманим результатам;
- можуть чітко, аргументовано доводити до аудиторії фахівців наукову інформацію та свої висновки;
- мають здатність до самоосвіти та саморегулювання.

З урахуванням Національної рамки кваліфікацій можна сформулювати вимоги до компетентностей випускників магістратури. Магістр має бути здатний:

- трансформувати одержувані знання в інноваційні технології, перетворюючи нові знання в конкретні пропозиції, демонструючи творчість та гнучкість у застосуванні знань, досвіду і методів;
- на підставі методологічних знань аналізувати, оцінювати і порівнювати альтернативи, що стосуються проблеми, уміти генерувати та оптимізувати нові рішення;
- проводити наукові дослідження на сучасному рівні, виконувати натурні та імітаційні експерименти, давати обґрунтовану інтерпретацію отриманим результатам;
- узагальнювати і готувати до публікації результати наукових досліджень;
- оцінювати вплив рішень, що приймаються, на навколишнє середовище і соціум, нести професійну й етичну відповідальність;

- викладати навчальні дисципліни з урахуванням складу аудиторії, інтересів слухачів їх вікових, професійних та інших особливостей;
- розуміти необхідність навчання протягом всього життя, володіти досвідом самостійного одержання знань і підвищення кваліфікації;
- працювати в міждисциплінарних командах, адаптуватися до змін, сприяти соціальній згуртованості;
- взаємодіяти і здійснювати посередництво, мати розвинену міжкультурну толерантність і досвід міжкультурної взаємодії;
- ефективно спілкуватися з колегами, представляти результати своєї роботи у вигляді звітів, статей, рефератів на державній, і принаймні, на одній з іноземних мов (переважно англійській), використовуючи сучасні засоби презентації;
- володіти підприємницьким мисленням і стилем діяльності;
- володіти цінностями, необхідними для того, щоб жити в умовах демократичного суспільства, бути його відповідальним громадянином, мати необхідні соціальні компетентності.

Магістерська підготовка в університеті реалізується за такими програмами:

- освітньо-професійною – для майбутньої інноваційної практичної професійної діяльності (практичний профіль);
- освітньо-науковою – для майбутньої науково-дослідної діяльності у певній галузі знань (академічний профіль).

Освітній процес для осіб, які навчаються за магістерськими програмами, організується з урахуванням таких особливостей:

- навчання здійснюється за індивідуальним навчальним планом;
- з урахуванням чисельності лекційних потоків і навчальних груп запроваджується технологія змішаного навчання;
- магістерський проект, що виконується за практичним профілем підготовки має бути результатом інноваційного вирішення поставленого прикладного завдання на підставі відомих теорій і методів;
- магістерський проект, що виконується за академічним профілем підготовки, має бути результатом самостійно виконаного дослідження певного об'єкта, його характеристик, властивостей. Головною метою і змістом магістерського проекту є наукові дослідження (творчі розробки) з проблем відповідної галузі;
- випускна атестація здійснюється екзаменаційною комісією і проводиться у формі захисту магістерського проекту. Екзаменаційній комісії обов'язково подаються матеріали, що характеризують наукову (творчу) і практичну цінність виконаної роботи, – друковані статті, методичні розробки тощо;
- враховуючи наукові (творчі) здобутки, магістр може бути рекомендований вченою радою інституту/факультету або/та екзаменаційною комісією на навчання в аспірантурі.

Основними формами навчальної роботи в магістратурі є:

- оглядові, проблемні лекції;
- індивідуальні навчальні заняття;

- науково-навчальні семінари з окремих тем, розділів навчальних дисциплін і досліджень, що проводяться студентами;
- самостійна робота, у тому числі проведення досліджень за затвердженою темою і підготовка магістерського проекту.

Формами звітності магістрів про виконання навчального плану є:

- складання екзаменів і заліків;
- доповіді на науково-навчальних семінарах;
- підготовка та захист рефератів і звітів про виконані наукові дослідження.

Одним із головних завдань, що покладаються на здобувачів вищої освіти за ступенями магістра в процесі науково-дослідної роботи у закладах вищої освіти є формування компетентностей.

На сучасному етапі компетентності поділяються на два рівні: предметно-специфічні (фахові) компетентності та загальні компетентності.

Предметно-специфічні компетентності залежать від предметної області, на їх основі визначається профіль освітньої програми та кваліфікація випускника.

До загальних компетентностей належать: здатність до навчання, креативність, володіння іноземними мовами, базовими інформаційними технологіями тощо.

Компетентності за болонською класифікацією другого магістерського рівня освіти за Законом України «Про вищу освіту» наведено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Компетенції передбачені Законом України «Про вищу освіту» для другого (магістрського) рівня вищої освіти

№ з/п	Предметно-специфічні компетентності		Загальні компетентності	
	англійське написання	український переклад	англійське написання	український переклад
Спільні як для вчительської (педагогічної) освіти (teacher education), так і для освітніх наук/досліджень (education sciences/studies)				
1	Competence in collaborative problem solving of educational issues in a variety of contexts	Компетентність спільного вирішення освітніх проблем у різних контекстах	Research skills Leadership skills	Дослідницькі навички Лідерські навички
2	Ability to adapt practices to specific educational contexts	Здатність адаптації практики в конкретних освітніх контекстах	Communication skills, including ability to communicate in advanced professional registers	Комунікаційні навички, включно із здатністю спілкуватися в провідних професійних
3	Development of knowledge and understanding in their chosen area of professional specialization in a major educational field - educational management and administration; curriculum studies; educational policy; adult education; learning difficulties; children's literature	Розвиток знання і розуміння в обраній професійній спеціалізації за основним предметом освітньої галузі - освітнім менеджментом та управлінням; вивченням навчальних програм; освітньою політикою; освітою дорослих; труднощами в навчанні; дитячою літературою	Ability to reflect upon and evaluate own performance Development of advanced cognitive skills associated with knowledge development and creation	Здатність обмірковувати й оцінювати власну роботу. Розвиток сучасних пізнавальних навичок, пов'язаних з розвитком знань і творчістю

4	Ability to use research appropriate to discipline to inform their practices	Здатність використовувати адекватні дисципліні дослідження, щоб інформувати практикуючих фахівців		
5	Ability to reflect on values appropriate to educational activities	Здатність осмислювати відповідні навчальним заходам цінності		

Водночас Стандартом освіти, затвердженим у 2019 році для магістрів спеціальності 017 визначені наступні компетентності.

Інтегральна компетентність Здатність розв'язувати складні комплексні задачі і проблеми у галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає глибоке переосмислення наявних та продукування нових цілісних знань, а також проведення досліджень та/або здійснення інновацій у сфері фізичної культури і спорту результати яких мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Загальні компетентності

ЗК1 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК3 Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК4 Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК5 Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК6 Здатність працювати в команді.

ЗК7 Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК8 Здатність розробляти та управляти проектами.

ЗК9 Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК10 Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК11 Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.

Професійні компетентності (науково-дослідницька діяльність):

ПК1 Здатність до формування світогляду, розвитку людського буття, суспільства і природи, духовної культури.

ПК2 Уміння проводити класифікацію інформаційних джерел наукових досліджень.

ПК3 Здатність до аналізу та систематизації організаційних та програмно-нормативних основ процесу фізичної підготовки у системі фізичного виховання і спорту різних верств населення.

ПК4 Уміння розробляти конкурентоспроможні фізкультурно-спортивні та оздоровчі послуги.

ПК5 Здатність аналізувати суспільні процеси становлення і розвитку фізичної культури і спорту як інтеграційної галузі наукових знань, що акумулюють дані всіх наук про людину.

ПК6 Здатність розробляти документацію, презентувати і захищати результати інноваційної комплексної професійної діяльності в соціокультурному середовищі.

ПК7 Уміння творчо вирішувати різноманітні сучасні наукові проблеми і практичні завдання в галузі фізичної культури і спорту на основі розвитку теоретико-методологічного мислення.

Професійні компетентності (організаційно-управлінська діяльність):

ПК8 Уміння застосовувати сучасні управлінські технології розвитку фізкультурно-спортивних організацій.

ПК9 Уміння формулювати та розв'язувати педагогічні задачі та організовувати педагогічний процес як взаємодію і співробітництво.

ПК10 Знання етичних і правових норм, що регулюють відносини людини з людиною, із суспільством і з навколишнім середовищем; використовувати нормативні і правові документи у сфері фізкультурно-спортивної діяльності.

ПК11 Уміння створювати психоемоційний контакт між клієнтом та фахівцем з фізичної культури та спорту.

ПК12 Уміння застосовувати механізм та процес управління якістю у фізкультурно-спортивних організаціях.

ПК13 Уміння визначати ризики та забезпечувати безпеку фізкультурно-спортивної діяльності.

ПК14 Уміння обирати оптимальний спосіб дії у конфліктних і безконфліктних, спонтанних і запланованих педагогічних ситуаціях.

Професійні компетентності (проектно-інноваційна діяльність):

ПК15 Здатність до рефлексії результатів своєї професійної діяльності.

ПК16 Знання теоретико-термінологічного базису для описання навчання та виховання як соціального феномену.

ПК17 Уміння застосовувати сучасні засоби, методи та технології під час процесу фізичного виховання, спортивної та оздоровчої діяльності.

ПК18 Здатність визначати відповідні пріоритети при вирішенні професійних завдань та володіти високим рівнем знань в області підготовки спортсменів (новітніми теоріями, інтерпретаціями, методами і технологіями).

ПК19 Уміння використовувати системний підхід при вивченні адаптаційних процесів тих, хто займається фізичною культурою і спортом.

ПК20 Здатність володіти навичками роботи з комп'ютером і використовувати інформаційні технології для вирішення експериментальних і практичних завдань у галузі професійної діяльності.

ПК21 Здатність застосовувати сучасні експериментальні методи діагностики фізичного стану, мати навички роботи з сучасним спортивним обладнанням.

ПК22 Уміння формувати та розробляти програму підготовки у відповідності до наявного устаткування, використовувати можливості заміни різних видів устаткування і обладнання для вирішення завдань учбово-тренувального процесу.

1.2. Організаційно-правові основи виконання кваліфікаційних наукових робіт в Україні

У структурі освітнього простору України до другого рівня вищої освіти належить підготовка магістрів, а до третього - підготовка докторів філософії. За Законом України «Про вищу освіту» освітні (наукові) програми розробляються відповідно до рівнів, ступенів і кваліфікацій вищої освіти.

Частиною 1 Статті 5 Закону України «Про вищу освіту» «Рівні та ступені вищої освіти» визначено, що:

Підготовка фахівців з вищою освітою здійснюється на таких рівнях вищої освіти:

- початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти;
- перший (бакалаврський) рівень;
- другий (магістерський) рівень;
- третій (освітньо-науковий / освітньо-творчий) рівень;
- науковий рівень.

Законом України «Про вищу освіту» визначено нову галузеву ієрархічну структуру вищої освіти, а саме: галузі знань, спеціальності та спеціалізації. Галузі знань і спеціальності мають замінити напрями підготовки і спеціальності попереднього закону шляхом їх змістового перегляду й суттєвого укрупнення. Визначення й упровадження спеціалізацій залишається справою закладу вищої освіти відповідно до права на академічну автономію.

За галуззю «Фізичне виховання і спорт» визначено наукову спеціальність для третього (освітньо-наукового) рівня - 017 «Фізична культура і спорт».

До організаційно-правових основ підготовки кваліфікаційних наукових робіт, окрім «Закону про вищу освіту» також належать:

- вимоги «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 28 червня 1997 р. № 644 зі змінами і доповненнями, затвердженими постановами Кабінету Міністрів України від 22 липня 1999 р. № 1336 і від 14 березня 2001 р. № 229, «Положення про спеціалізовану вчену раду», затвердженого наказом ВАК України від 21.01.2000 р. № 448 зі змінами і доповненнями;

- вимоги пункту 11 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567;

- вимоги Наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. за № 40, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 03 лютого 2017 р. за № 155/30023.

Окрім вищезазначеного, варто зауважити, що підготовка кваліфікаційних наукових робіт має здійснюватися відповідно до організації навчального процесу у закладах вищої освіти.

1.3. Види наукових робіт магістрантів

У процесі науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти за ступенем магістра необхідно підготувати та опублікувати такі наукові навчально-методичні роботи: реферат, тези, наукову статтю, магістерську дипломну роботу.

Реферат (англ. abstract; лат. referre - доповідати, повідомляти) - один із видів представлення результатів наукової роботи в письмовій формі.

У рефераті в скороченому вигляді викладається зміст наукової роботи (книги, монографії, наукові статті за певною проблемою). При написанні реферату в молодого науковця формуються компетентності самостійно аналізувати, систематизувати, класифікувати та узагальнювати наукову інформацію.

Розрізняють декілька видів рефератів за їхньою тематикою та цільовим призначенням: літературний, методичний, інформаційний, біографічний, полемічний та ін. Найчастіше магістранти та аспіранти готують два види рефератів - літературний (оглядовий) і методичний.

Орієнтовна структура оглядово-літературного реферату

1. Передмова про цільове значення реферату.
2. Теоретичне та практичне значення теми.
3. Дискусійні питання у науковій проблемі.
4. Нові публікації з проблеми наукового дослідження.
5. Питання наукової проблеми, що потребують рішення.
6. Резюме.
7. Список літературних джерел, які було використано під час написання оглядово-літературного реферату.

Структура реферату методичного характеру

1. Передмова, в якій коротко характеризується зміст реферату.
2. Основні завдання теми, що досліджується.
3. Аналіз основних методів, за допомогою яких досліджується конкретний об'єкт.
4. Відгуки провідних спеціалістів про наукові методи, що використовуються в процесі дослідження цього об'єкта.
5. Висновки та пропозиції.
6. Список використаних літературних джерел.

Обсяг реферату має бути 10-15 сторінок друкованого тексту.

Тези доповіді (scientific conference abstracts) зазвичай публікуються для попереднього ознайомлення з основними положеннями наукової роботи. У тезах науковий матеріал викладається лаконічно відповідно до питань, що будуть висвітлюватися автором у процесі самої доповіді на науковому форумі. Обсяг тез доповіді має бути в межах 1-3 сторінок друкованого тексту.

Наукова стаття (research article) - найважливіший вид письмового оформ-

лення результатів наукового дослідження. У наукових статтях публікуються результати теоретичних або експериментальних досліджень, які певною мірою мають завершальний характер, наприклад, результати констатуючого етапу педагогічного експерименту або результати одного із завдань дослідження. Тому варто уникати не зовсім підготовлених публікацій, однак не слід і зволікати з цим, щоб наукова спільнота могла завчасно ознайомитися з ними. Тобто потрібно дотримуватися девізу Фарадея «to work, to finish, to publish» - «працюй, закінчуй, оприлюднюй».

Структура наукової статті

1. Назва статті, автор, організація, в якій виконувалась наукова робота.
2. Анотація. Ключові слова.
3. Актуальність теми. Аналіз останніх досліджень.
4. Зв'язок роботи з науковими темами.
5. Мета та завдання дослідження.
6. Методи дослідження.
7. Аналіз та обговорення результатів дослідження.
8. Висновки.
9. Список джерел.

Орієнтовний обсяг наукової статті становить 6-10 сторінок друкованого тексту.

Магістерський дипломний проект (master's thesis) - це випускова наукова кваліфікаційна робота, яка є самостійним науковим дослідженням, що виконується під керівництвом наукового керівника. Захист магістерської дипломної роботи у закладах вищої освіти відбувається на засіданні екзаменаційної комісії.

У структурі національної системи вищої освіти ступінь магістра передуює за науковим рівнем ступеню кандидата наук (доктора філософії). Тобто магістерська дипломна робота - це лише перший крок до науково-дослідної роботи та науково-педагогічної діяльності. Але цей крок є необхідним для вступу в аспірантуру з наступною підготовкою кандидатської дисертації.

Літературні джерела.

Основні:

1. Богуславська В. Бріскін Ю., Пітин М. Напрями застосування новітніх інформаційних технологій в галузі фізичної культури та спорту. Спортивний вісник Придніпров'я. 2017. № 2. С. 16–20.

2. Коробейніков Г., Приступа Є., Коробейнікова Л., Бріскін Ю. Оцінювання психофізіологічних станів у спорті : монографія. Львів : ЛДУФК, 2013. 311 с. ISBN 978-966-2328-59-2.

3. Бріскін Ю. А., Корягін В. М., Голяка Р. Л., Блавт О. З. Електронна система моделювання просторових рухів спортсмена. Моделювання та інформаційні технології у фізичному вихованні і спорті : матеріали VIII Міжнар. наук. конф.

Харків, 2012. С. 19–22.

4. Євдокимов В. І., Гавриш І. В., Агапова Т. П., Олійник Т. О. Педагогічний експеримент : навч. посіб. для студ. пед. ВНЗ. Харків : ОВС, 2001. 148 с.

5. Основні вимоги до дисертацій та авторефератів дисертацій. Бюлетень Вищої атестаційної комісії України. 2007. № 6. С. 9–17.

6. Костюкевич В. М., Воронова В. І., Шинкарук О. А., Борисова О. В. Основи науково-дослідної роботи магістрантів та аспірантів у вищих навчальних закладах (спеціальність: 017 Фізична культура і спорт): навчальний посібник : за заг. ред. В. М. Костюкевича. Вінниця : ТОВ «Нілан – ЛТД», 2016. 554 с.

7. Пономаренко Л. А. Як підготувати і захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня : метод. поради / Л. А. Пономаренко. Київ : Толока, 2001. 80 с.

Допоміжні:

1. Євдокимов В. І., Гавриш І. В. Методика проведення педагогічного порівняльного експерименту. Педагогіка і психологія: зб. наук. пр. ХДПУ. Харків : ХДПУ, 1998. Вип. 5. С. 32–36.

2. Пітин М. П., Бріскін Ю. А. Теоретична підготовка як предмет досліджень у спорті. Актуальні проблеми фізичного виховання, спорту та туризму : тези доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. Запоріжжя, 2013. С. 176–177.